

УДК 347.91/.95:347.965.4]:004](477)

М. В. Шпак

НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЕЛЕКТРОНІЗАЦІЇ ТА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

У науковій статті досліджуються окремі питання правової допомоги у цивільному процесі в сучасних умовах в Україні. Автором стверджується, що через суттєву електронізацію цивільного судочинства дуже це впливає і на модифікації видів та форм правової допомоги, яка може надаватися у цивільному процесі України з боку відповідних суб'єктів у цивільних процесуальних правовідносинах.

Стверджується, що на сьогодні в Україні чимало внутрішньопереміщених громадян з тимчасово окупованих територій потребують юридичного захисту та правової підтримки з багатьох напрямків і сфер їх діяльності. У цьому контексті вибір адвокатів за допомогою Єдиного реєстру адвокатів України для внутрішньопереміщених осіб буде додатковим для вибору захисника своїх прав для справи у цивільному процесі.

Автор розмірковуючи про сучасні види правової допомоги у цивільному процесі України звертає увагу на те, що їх класифікації багато в чому залежать від виду конкретної справи, виду провадження, стадії розгляду судом справи. Також багато, що залежить від статусу сторони чи іншого учасника справи, якому вона може надаватися.

Ключові слова: *правова допомога, доступність правосуддя, цивільний процес, цивільне судочинство, суд.*

DOI 10.34079/2226-3047-2022-12-23-24-71-79

Постановка проблеми. Сучасний цивільний процес та сучасні цивільні процесуальні правовідносини за останні декілька років дуже змінилися і оновилися. Причини цьому різні. Однією з них є суттєве упровадження електронних ресурсів та електронних баз даних, які потрібні для ефективного функціонування і здійснення цивільного судочинства в Україні. Також, іншою причиною можливо назвати необхідність на проведення судових засідань в режимі відеоконференцій із справ, які за правилами Цивільного процесуального кодексу України підлягають розгляду у цивільному судочинстві.

Причому одним із важливих благ, яким можуть користуватися громадяни України та іноземці у ході судового розгляду та вирішенні цивільних справ у цивільному процесі України є правова допомога і її сучасні модифікації та види. Варто визнати, що ще на початку ХХІ століття дуже виправдано було те, що в Україні запрацювали інтернет-ресурси, де можна знайти інформацію про осіб, які мають статус адвокатів. На сьогоднішній день, цей ресурс має назву Єдиний реєстр адвокатів України. Користуючись цим ресурсом, заінтересований громадянин України чи іноземець мають можливість ознайомитися із інформацією про конкретного адвоката відповідно до певного регіону України та обрати собі адвоката, з яким можливим буде в перспективі укладення договору про надання правової допомоги, та як наслідок цього, отримання відповідних видів та форм цієї допомоги у ході розгляду судом цивільних та цивільно-процесуальних спорів.

Вважаємо, що станом на жовтень 2022 року цей ресурс є особливо актуальним. Пояснюємо тим, що враховуючи факт того, що на сьогодні в Україні чимало внутрішньопереміщених громадян з тимчасово окупованих територій потребують юридичного захисту та правової підтримки з багатьох напрямків і сфер їх діяльності. У цьому контексті вибір адвокатів за допомогою Єдиного реєстру адвокатів України для внутрішньопереміщених осіб буде додатковим для вибору захисника своїх прав для справи у цивільному процесі зокрема.

Крім Єдиного реєстру адвокатів України, можна також заінтересованим громадянам знайти поширену інформацію про реєстри адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу. Це також є дуже важливим, оскільки малозабезпечені громадяни і громадяни з відповідними пільгами, також мають право та заслуговують на отримання відповідного юридичного супроводу та правової підтримки. Порядок отримання такої допомоги врегульовано чинним Законом України «Про безоплатну правову допомогу».

У цивільному процесі України судами розглядається дуже велика кількість справ. Це справи і позовного провадження, і наказного та окремого. В окремих випадках у цивільному судочинстві в вищезазначених видах проваджень може бути апеляційний та касаційний перегляд справи.

Також можливим є перегляд справи за нововиявленими та виключними обставинами за правилами, які передбачені статтею 423 Цивільного процесуального кодексу України.

У таких справах громадяни України чи іноземці можуть користуватися широким спектром різних опцій правової допомоги. Звичайно, що юрист не у всіх випадках зможе надати ці різні чи окремі з них види правової допомоги. У той же час, особа, яка має правовий статус адвоката зможе в більшій кількості випадків (порівняно з звичайним юристом) надати більший спектр правової допомоги по конкретних ситуаціях розгляду судом цивільних справ.

Мета, завдання, актуальність дослідження. Метою дослідження є проведення аналізу актуальних проблем правової допомоги у цивільному процесі. Завданням дослідження є вивчення питання надання правової допомоги в Україні по справам цивільного судочинства. Актуальність дослідження полягає у тому, що правова допомога у цивільному процесі суттєво оновила за останнє десятиріччя та набула нового розвитку. Через це нові проблеми, які пов'язані із наданням такої правової допомоги потребують нового вивчення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Необхідно звернути увагу, що дослідженням різних питань правової допомоги у цивільному процесі займалися такі відомі вчені у галузі цивільного процесуального права, як: Н. Ю. Сакара (Комаров та ін., 2011, с. 59; Комаров та ін., 2016, с. 310), Г. О. Світлична (Світлична, 2020, с. 1055).

Враховуючи те, що цивільний процес поняття багатогранне та широке за змістом і тлумаченням, варто звернути увагу на те, що питання правової допомоги у виконавчому провадженні досліджувалися також В. В. Масюком та М. Ю. Акуловою (Масюк та Акулова, 2017, с. 43), К. В. Гусаровим та Д. М. Сібільовим (Гусаров та Сібільов, 2019, с. 30). Також варто відмітити, що питання щодо договору про надання правової допомоги досліджувалося колективами авторів-науковців на сторінках правничої літератури з питань виконавчого провадження (Гусаров та ін., 2017, с. 39).

В цілому інтерес до вивчення та дослідження різних питань правової допомоги у цивільному процесі / цивільних справах здійснений також такими авторами, як: О. А. Логінов та О. О. Штефан (Логінов та Штефан, 2012, с. 52), В. В. Заботін (Заботін, 2018, с. 8), Т. А. Цувіна (Цувіна, 2015, с. 13), Л. М. Косовський (Косовський, 2017, с. 94), Г. О. Світлична (Гусаров та ін., 2018, с. 72; Гусаров та ін., 2020, с. 81), В. В. Комаров та

Н. Ю. Сакара (Комаров та ін., 2011, с. 441), С. С. Бичкова (Бичкова та Чурпіта, 2017, с. 60) та багато іншими.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розмірковуючи про сучасні види правової допомоги у цивільному процесі України варто відмітити, що їх класифікації багато в чому залежать від виду конкретної справи, виду провадження, стадії розгляду судом справи. Також багато, що залежить від статусу сторони чи іншого учасника справи, якому вона може надаватися.

Прикладами сучасних видів та форм правової допомоги у справах, що стосуються цивільних спорів, можна назвати наступні:

1) написання позовних заяв, скарг (апеляційних, касаційних), клопотань, інших процесуальних документів та подання їх в суд в електронній формі. Також у зв'язку з цим, важливо відмітити особливий розвиток Електронного суду у 2022 році в Україні;

2) написання та подання адвокатських запитів;

3) підготовка та подання за правилами частини 3 статті 183 Цивільного процесуального кодексу України проєктів ухвал, постановити, які просить адвокат як особа, яка надає правову (професійну правничу) допомогу своєму довірителю;

4) участь у судових засіданнях (як в класичному судовому засіданні, так і в режимі відеоконференцій по статті 212 Цивільного процесуального кодексу України) та виступи із промовами та демонстрацією доказової бази по справі, висловленням правової позиції по справі, а також участь у судових дебатах;

5) аналіз стану актуальної судової практики (яка є розміщеною в Єдиному державному реєстрі судових рішень) з метою формування її єдності;

6) листування із судом за допомогою електронної пошти із організаційних питань справи, у якій така допомога надається. Наприклад, подання в електронній формі клопотань щодо перенесення судових засідань через поважні та об'єктивні причини;

7) участь у перемовинах (в тому числі із застосуванням засобів інтернет комунікацій чи відеоконференції для зв'язку) із стороною опонентом. Наприклад, справа щодо розлучення. Адвокат сторони позивача бере участь у перемовинах із відповідачем або його адвокатом, який надає правову (професійну правничу) допомогу своєму клієнту (відповідачу);

8) звернення до нотаріусів (державних або приватних) з юридичних питань, які стосуються цивільної справи, у якій надається конкретна правова допомога. Наприклад, адвокат може звернутися до нотаріуса, щоб у нотаріальному порядку був засвідчений шлюбний договір між подружжям, у випадку, якщо один із учасників цього подружжя запросив собі цього конкретного адвоката з метою отримання правової (правничої) допомоги;

9) правова підтримка у ході виконавчого провадження по справі, яка судом розглянута та винесено конкретний вид судового рішення (залежно від провадження та стадії цивільного процесу) по такій справі. Особа, яка надає правову допомогу (особливо адвокат – який надає правничу допомогу) може звернутися в суд з метою отримання виконавчого листа. Наступним кроком є звернення або до органів Державної виконавчої служби або до приватних виконавців. Особливо варто звернути увагу на те, що станом на 22 жовтня 2022 року інститут приватних виконавців суттєво та жваво в Україні розвивається. Також в Україні на сьогодні діє Асоціація приватних виконавців України, що сприяє розвитку юридичної професії приватних виконавців. Варто відмітити, що вказана асоціація активну приймає участь у наукових заходах, що відбулись у юридичних ЗВО (Інститут приватних виконавців..., 2021).

Беручи до уваги вищезазначені міркування, варто відмітити, що на сьогодні професія адвоката є затребуваною і тісно пов'язаними із окремими питаннями правової

допомоги у цивільних справах. Наприклад, для адвоката це безпосередньо найширше стосується різних спектрів правової (правничої) допомоги по справам цивільного судочинства. Це в першу чергу пов'язується із переліком конкретних процесуальних прав, якими він може за правилами встановленими Цивільним процесуальним кодексом України користуватися при наданні такої допомоги.

Продовжуючи вищевикладене, варто визнати, що через суттєву електронізацію цивільного судочинства дуже це впливає і на модифікації видів та форм правової допомоги, яка може надаватися у цивільному процесі України з боку відповідних суб'єктів у цивільних процесуальних правовідносинах.

Варто звернути увагу на те, що на сьогодні є численними законодавчі ініціативи, у яких пропонується внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України, які прямо чи додатково зачіпають питання правової допомоги, що може надаватися у справі.

Так, варто відмітити, що на сайті Верховної Ради України є розміщений Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі представниками правничих професій, юридичними особами та фізичними особами-підприємцями (№ 7574-д від 11.10.2022) (Проект Закону, № 7574-д, 2022). Цим законопроектом крім перспектив оновлення інших нормативних актів, пропонується внесення чималої кількості змін до Цивільного процесуального кодексу України. Наприклад, однією із пропозицій (яка передбачена у тексті цього законопроекту) є ідея щодо перспектив доповнення до статті 14 цього кодексу нових положень про Електронний кабінет в підсистемі ЄСІТС. Ще важливо з поміж іншого відмітити, що планується розширення приписів статей 43 та 49 Цивільного процесуального кодексу України, які регулюють питання прав та обов'язків учасників справи та процесуальних прав та обов'язків сторін відповідно. До цих статей пропонуються цікаві ідеї щодо надсилання/подання заяв в електронній формі.

Ще дуже важливим є звернення уваги на ідеї, які викладені у тексті вищезазначеного законопроекту щодо перспектив розширення вимог до позовних заяв, складення яких регулюється правилами статті 175 Цивільного процесуального кодексу України. У цьому законопроекті пропонується, до чинних вимог до позовних заяв додати нові вимоги щодо вказівки про наявність або відсутність електронного кабінету.

На наш погляд, у разі прийняття таких змін до Цивільного процесуального кодексу України, потребуватимуть оновлення знань з цих нових ідей (у разі їх прийняття) для осіб, які складатимуть і подаватимуть в суди першої інстанції позовні заяви у порядку статті 175 цього кодексу. Логічно вважати, що у випадку, якщо особа, яка не виконає вимоги пункту 2 частини 3 статті 175 щодо зокрема вказівки про відомість про наявність/відсутність електронного кабінету, суд вправі буде залишити цю позовну заяву без руху в порядку статті 185 Цивільного процесуального кодексу України.

У зв'язку з вищевикладеним, вважаємо, що знання таких вищевказаних пропозицій, які втілені у тексті аналізованого законопроекту допоможуть особам, які зараз надають правову допомогу у справах (що підлягають розгляду у порядку цивільного судочинства за правилами Цивільного процесуального кодексу України), на перспективу розуміти потенційні нові вимоги до позовних заяв. І це, як наслідок, допоможе зменшити вірогідність помилок у майбутньому щодо невказання необхідних вимог до тексту позовних заяв щодо електронних кабінетів. І через це, ймовірно меншими будуть кількість ситуацій, коли суди залишатимуть без руху позовні заяви через вищевказані обставини.

Також цікавим є те, що пропонуються у тексті вищезазначеного законопроекту розширити вимоги до вказання даних (відомостей) про наявність/відсутність

електронного кабінету до відзиву, особливості складення якого регулюються статтею 178 Цивільного процесуального кодексу України. Тому особам, які надаватимуть правову допомогу у цивільних справах сторонам відповідачів у разі прийняття вищезазначеного законопроекту потрібно буде враховувати ці потенційні нові вимоги до складання відзивів.

Також варто відмітити, у тексті вищенаведеного законопроекту пропонується, статтю 356 Цивільного процесуального кодексу України (яка регулює вимоги до апеляційних скарг), статтю 392 Цивільного процесуального кодексу України (яка регулює вимоги до касаційних скарг) і статтю 426 (яка регулює вимоги до заяв про перегляд судових рішень суду за нововиявленими та виключними обставинами) доповнити новими положеннями щодо відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету. Тому, беручи це до уваги, припускаємо, що у випадку прийняття таких змін, особам, які надаватимуть правову допомогу в цивільному процесі у разі наявності таких нових вимог до вищезазначених скарг та заяв потрібно буде знати і при складанні таких документів їх практично реалізовувати.

Отже, беручи до уваги описані питання, які стосуються тематики правової допомоги у цивільному процесі, варто відмітити, що сучасна нормативна база з цього питання представлена значною кількістю різних положень.

Висновок і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, беручи до уваги те, що на сьогодні питання надання правової допомоги врегульовані Цивільним процесуальним кодексом України, варто констатувати, що є актуальними, важливими та необхідними подальші наукові пошуки з цієї тематики цивільного процесуального права.

Враховуючи регулярні нововведення в Цивільний процесуальний кодекс України, Закон України «Про безоплатну правову допомогу», Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Закон України «Про виконавче провадження», Закон України «Про судовий збір» варто враховувати те, що ці нормативні джерела безпосередньо або додатково (побічно) мають відношення до питань надання правової допомоги заінтересованим особам на різних стадіях та провадженнях цивільного процесу.

Отже, дослідивши проблему надання правової допомоги у цивільному процесі на сучасному етапі розвитку цивільного процесуального законодавства та практики її реалізації в порядку цивільного судочинства України, варто підкреслити, що вищезазначений вид юридичної допомоги станом на жовтень 2022 року є важливим, затребуваним та суспільно корисним.

Якість такої допомоги суттєво залежить від рівня кваліфікації осіб, які мають право у порядку передбаченого чинним законодавством України її надавати. У зв'язку з цим, вкрай залишається важливим питання необхідності якісної підготовки висококваліфікованих юридичних кадрів при здобутті ними вищої освіти у сфері права рівнів бакалаврів та магістрів у ЗВО України.

Тому, при здобутті такої освіти є виправданим і корисним те, що у ході навчання здобувачі вказаної освіти приділяють увагу таким навчальним (освітнім) компонентам, у яких передбачена можливість отримувати нові знання та поглиблювати свої практичні навички зі складання різних процесуальних документів у цивільних справах (наприклад, позовні заяви, відзив, апеляційні та касаційні скарги, клопотання тощо). Це, на наш погляд, суттєво допомагає здобувачам вищої освіти бути більш підготовленими до практичної роботи в перспективі, у тому числі і для майбутнього надання різних видів правової допомоги по справам, які стосуватимуться цивільних процесуальних правовідносин.

У зв'язку з цим, можливими напрямками для дослідження нових перспективних питань та засад надання правової допомоги (професійної правничої як її особливого виду) у цивільному процесі, на нашу думку, можна назвати наступні:

- 1) європейські та міжнародні стандарти надання правничої та юридичної допомоги по справах, що підлягають розгляду у порядку цивільного судочинства;
- 2) питання підвищень кваліфікацій суб'єктів, які можуть надавати безоплатну правову допомогу відповідно до приписів Закону України «Про безоплатну правову допомогу»;
- 3) особливості надання правової допомоги у дистанційному форматі за допомогою інтернет зв'язку;
- 4) проблеми надання правової допомоги у міжнародному цивільному процесі;
- 5) питання комунікацій з приватними виконавцями у ході надання правової допомоги довірцям на стадії виконання судового рішення по цивільним справам.

Бібліографічний список

- Бичкова, С. С. та Чурпіта, Г. В., 2017. Цивільне процесуальне право. В: О. Д. Святоцький, Р. О. Стефанчук та О. М. Дроздов (ред.) *Кваліфікаційний (адвокатський) іспит: навч. посібник для осіб, які виявили бажання стати адвокатом* : у 17 кн. К. : Ін Юре, кн. 6.
- Гусаров, К. В. та Сібільов, Д. М., 2019. *Виконавче провадження : навчальний посібник для підготовки до іспитів*. Харків: Право.
- Гусаров, К. В., Жушман, М. В., Кравцов, С. О. та ін., 2018. *Цивільний процес : навчальний посібник*. Харків : Право.
- Гусаров, К. В., Жушман, М. В., Кравцов, С. О. та ін., 2020. *Цивільний процес : навчальний посібник*. Харків : Право.
- Гусаров, К. В., Червинська, М. Є., Мазур, Л. М. та ін., 2017. *Виконавче провадження : навчальний посібник для здобувачів вищ. освіти*. Харків : Право.
- Заботін, В. В., 2018. *Право на правову допомогу в цивільному судочинстві*. Кандидат наук. Автореферат. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.
- Інститут приватних виконавців: актуальні проблеми практики. В: К. В. Гусаров (ред.) *Матеріали круглого столу, присвяченого сучасним питанням діяльності приватних виконавців в Україні*. Харків, 15 червня 2021 р. Харків : ТОВ «Оберіг», 94 с. [online]. Доступно: <https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2020/Gusarov_2021.pdf> (Дата звернення: 22.10.2022).
- Комаров, В. В., Бігун, В. А., Баранкова, В. В. та ін., 2011. *Курс цивільного процесу : підручник*. В: В. В. Комаров (ред.). Харків : Право.
- Комаров, В. В., Гусаров, К. В., Сакара, Н. Ю. та ін., 2016. *Цивільне судочинство України: основні засади та інститути : монографія*. В: В. В. Комаров (ред.). Х. : Право.
- Комаров, В. В., Луспенник, Д. Д., Радченко, П. І. та ін., 2011. *Позовне провадження: монографія*. В: В. В. Комаров (ред.). Х. : Право.
- Косовський, Л. М., 2017. *Судочинство у цивільних справах з іноземним елементом : монографія*. Харків : Право.
- Логінов, О. А. та Штефан, О. О., 2012. *Цивільний процес України : навчальний посібник*. К. : Юрінком Інтер.
- Масюк, В. В. та Акулова, М. Ю., 2017. *Виконавче провадження у схемах і таблицях : навчальний посібник*. Харків : Право.
- Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій

інформаційно-телекомунікаційній системі представниками правничих професій, юридичними особами та фізичними особами-підприємцями № 7574-д, 2022. [online]. Доступно: <<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40629>> (Дата звернення: 22.10.2022).

Світлична, Г. О., 2020. Представництво у цивільному судочинстві в контексті реформаторських заходів щодо правосуддя. *Liber Amicorum Вячеслав Комаров В: Т. Комарова (ред.)*. Харків : Право, с. 1054–1063.

Цувіна, Т. А., 2015. *Право на суд у цивільному судочинстві: монографія*. Х.: Слово.

References

- Bychkova, S. S. ta Churpita, H. V., 2017. Tsyvilne protsesualne pravo [Civil procedural law]. V: O. D. Sviatotskyi, R. O. Stefanchuk ta O. M. Drozdov (eds.) *Kvalifikatsiyni (advokatskyi) ispyt: navch. posibnyk dlia osib, yaki vyivayly bazhannia staty advokatom [Qualification (lawyer) exam: education. a guide for people who want to become a lawyer]: in 17 books*. К. : In Yure, book 6 (in Ukrainian).
- Husarov, K. V. and Sibilov, D. M., 2019. *Vykonavche provadzhennia : navchalnyi posibnyk dlia pidhotovky do ispytiv [Executive proceedings: study guide for exam preparation]*. Kharkiv: Pravo (in Ukrainian).
- Husarov, K. V., Chervynska, M. Ye., Mazur, L. M. ta in., 2017. *Vykonavche provadzhennia : navchalnyi posibnyk dlia zdobuvachiv vyshch. osvity [Executive proceedings: a study guide for higher education applicants. education]*. Kharkiv : Pravo (in Ukrainian).
- Husarov, K. V., Zhushman, M. V., Kravtsov, S. O. ta in., 2018. *Tsyvilnyi protses : navchalnyi posibnyk [Civil process: study guide]*. Kharkiv : Pravo (in Ukrainian).
- Husarov, K. V., Zhushman, M. V., Kravtsov, S. O. ta in., 2020. *Tsyvilnyi protses : navchalnyi posibnyk [Civil process: study guide]*. Kharkiv : Pravo (in Ukrainian).
- Institut pryvatnykh vykonavtsiv: aktualni problemy praktyky [Institute of private performers: actual problems of practice]. In: K. V. Husarov (ed.) *Materialy kruhloho stolu, prysviachenoho suchasnym pytanniam diialnosti pryvatnykh vykonavtsiv v Ukraini*. Kharkiv, 15 chervnia 2021 r. Kharkiv : TOV «Oberih», 94 s. [online]. Available at: <https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2020/Gusarov_2021.pdf> (Accessed 22.10.2022) (in Ukrainian).
- Komarov, V. V., Bihun, V. A., Barankova, V. V. ta in., 2011. *Kurs tsyvilnoho protsesu : pidruchnyk [Civil procedure course: textbook]*. In: V. V. Komarov (ed.). Kharkiv : Pravo (in Ukrainian).
- Komarov, V. V., Husarov, K. V., Sakara, N. Yu. ta in., 2016. *Tsyvilne sudochynstvo Ukrainy: osnovni zasady ta instytuty : monohrafiia [Civil justice of Ukraine: basic principles and institutions: monograph]*. In: V. V. Komarov (ed.). Kh. : Pravo (in Ukrainian).
- Komarov, V. V., Luspenyk, D. D., Radchenko, P. I. ta in., 2011. *Pozovne provadzhennia: monohrafiia [Legal proceedings: a monograph]*. In: V. V. Komarov (red.). Kh. : Pravo (in Ukrainian).
- Kosovskyi, L. M., 2017. *Sudochynstvo u tsyvilnykh spravakh z inozemnym elementom : monohrafiia [Jurisdiction in civil cases with a foreign element: monograph]*. Kharkiv : Pravo (in Ukrainian).
- Lohinov, O. A. ta Shtefan, O. O., 2012. *Tsyvilnyi protses Ukrainy : navchalnyi posibnyk [Civil process of Ukraine: study guide]*. К. : Yurinkom Inter (in Ukrainian).
- Masiuk, V. V. ta Akulova, M. Yu., 2017. *Vykonavche provadzhennia u skhemakh i tablytsiakh: navchalnyi posibnyk [Executive proceedings in schemes and tables: a study guide]*. Kharkiv : Pravo (in Ukrainian).

- Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo oboviazkovoї reiestratsii ta vykorystannia elektronnykh kabinetiv v Yedynii sudovii informatsiino-telekomunikatsiinii systemi predstavnykamy pravnychkykh profesii, yurydychnymy osobamy ta fizychnymy osobamy-pidpriemtsiamy № 7574-d [Draft Law on Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding Mandatory Registration and Use of Electronic Cabinets in the Unified Judicial Information and Telecommunication System by Representatives of Legal Professions, Legal Entities, and Individual Entrepreneurs No. 7574-d], 2022. [online]. Available at: <<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40629>> (Accessed 22.10.2022) (in Ukrainian).
- Svitlychna, H. O., 2020. Predstavnytstvo u tsyvilnomu sudochynstvi v konteksti reformatorskykh zakhodiv shchodo pravosuddia [Representation in civil proceedings in the context of justice reform measures]. *Liber Amicorum Viacheslav Komarov* In: T. Komarova (ed.). Kharkiv : Pravo, p. 1054–1063 (in Ukrainian).
- Tsuvina, T. A., 2015. *Pravo na sud u tsyvilnomu sudochynstvi: monohrafiia* [The right to a trial in civil proceedings: a monograph]. Kh.: Slovo (in Ukrainian).
- Zabotin, V. V., 2018. *Pravo na pravovu dopomohu v tsyvilnomu sudochynstvi* [The right to legal aid in civil proceedings]. Kandydat nauk. Avtoreferat. Kharkiv: Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 16.12.2022

Shpak M.

PROVIDING LEGAL AID IN CIVIL PROCESS IN THE MODERN CONDITIONS OF ELECTRONIZATION AND DIGITALIZATION CIVIL PROCEDURAL LEGAL RELATIONS

In the scientific article studying problems of legal aid in civil process.

In the civil process of Ukraine, the courts consider a very large number of cases. These are cases of lawsuit proceedings, and injunctive and separate cases.

In some cases, in civil proceedings in the above-mentioned types of proceedings, there may be an appellate and cassation review of the case.

It is also possible to review the case in newly discovered and exceptional circumstances according to the rules provided for in Article 423 of the Civil Procedure Code of Ukraine.

In such cases, citizens of Ukraine or foreigners can use a wide range of different options of legal aid.

Reflecting on modern types of legal aid in the civil process of Ukraine, it is worth noting that their classification largely depends on the type of specific case, the type of proceedings, and the stage of the court's consideration of the case.

There is also much that depends on the status of the side of the case or other participant in the case to whom it can be provided.

It should be recognized that due to the significant electronicization of civil proceedings, this has a great impact on the modification of the types and forms of legal assistance that can be provided in the civil process of Ukraine by the relevant subjects in civil procedural legal relations.

Having studied the problem of providing legal aid in civil proceedings at the actual stage of the development of civil procedural legislation and the practice of its implementation

in the civil justice of Ukraine, it is worth emphasizing that the above-mentioned type of legal aid as of October 2022 is important, in demand and socially useful.

The quality of such assistance depends significantly on the level of qualification of persons who have the right in accordance with the current legislation of Ukraine to providing it.

In this regard, remains very important the question of the need for quality training highly qualified legal personnel when they obtaining higher education in the sphere of law bachelor's and master's levels at the Higher Education Institution of Ukraine.

So, when obtaining such an education, it is important to study by the students educational components about practical skills in drafting various procedural documents in civil cases (for example, claims, appeals and cassational complaints etc).

This, significantly helps students to be more prepared for practical work in the future, including providing various types of legal assistance (aid) in cases civil procedural legal relations.

Key words: *legal aid, access to justice, civil process, civil justice, court.*